
POSTAVENIE BOTSWANY V REGIÓNE SUBSAHARSKEJ AFRIKY

POSITION OF BOTSWANA IN THE REGION OF SUB-SAHARAN AFRICA

Boris BAUMGARTNER

Katedra medzinárodného obchodu, Obchodná fakulta,
Ekonomická univerzita v Bratislave

Abstract

Botswana is a land-locked country in sub-Saharan Africa. This location predestined that Botswana would be one of the poorest and least developed countries in the world economy. Several circumstances influenced the development of Botswana. The country belongs to the most successful sub-Saharan African countries today. It achieves one of the highest rates of GDP per capita and it is one of the largest exporters. Botswana has achieved very good results in the fight against corruption and it belongs to the countries with the most developed infrastructure in sub-Saharan Africa. On the other hand the export of the country is concentrated on one commodity and there is a very high unequal distribution of income of the population. Botswana has to diversify its economy and lessen dependence on the production of diamonds. At the same time it needs to improve and build up the infrastructure to enable further development of the country in the future.

Key words: *Sub-Saharan Africa, diamonds, corruption, infrastructure*

Abstrakt

Botswana sa nachádza vo vnútrozemí subsaharskej Afriky. Táto nevýhodná poloha predurčovala krajinu na jednu z najchudobnejších a najzaostalejších krajín v rámci svetového hospodárstva. Viaceré skutočnosti ovplyvnili rozvoj Botswany a dnes patrí k najúspešnejším zo všetkých krajín subsaharskej Afriky. Dosahuje jednu z najvyšších hodnôt HDP na obyvateľa, patrí k najväčším exportérom, dosahuje veľmi dobré výsledky v boji s korupciou a patrí ku krajinám s najlepšie vybudovanou infraštruktúrou v subsaharskej Afrike. Na druhej strane má koncentrovaný export na jednu komoditu a je tam veľmi nerovnomerné rozloženie príjmov obyvateľstva. V budúcnosti musí Botswana diverzifikovať svoje hospodárstvo a znížiť závislosť od produkcie diamantov. Súčasne musí zlepšiť a dobudovať infraštruktúru, čo umožní rozvoj krajiny aj v budúcnosti.

Kľúčové slová: *Subsaharská Afrika, diamanty, korupcia, infraštruktúra*

JEL Classification: O55, O10, F19

Úvod

Väčšina krajín subsaharskej Afriky patrí v rámci svetového hospodárstva k najzaostalejším a najchudobnejším krajinám. Potvrďuje to aj fakt, že zo 49 krajín tohto regiónu je až 34 zaradených k najmenej rozvinutým krajinám (ďalej len "LDCs") v rámci OSN. Do tejto skupiny patrí v súčasnosti 48 krajín svetového hospodárstva. Len 4 krajinám sa podarilo dostať z tejto skupiny – Botswane, Kapverdám, Maledívám a Samoe.

Botswana bola prvá krajina, ktorá spĺňala kritéria na vyradenie z LDCs a v decembri 1994 bola zo skupiny aj vyradená. Je to vnútrozemská krajina v subsaharskej Afrike, ktorá má veľmi málo vhodnej poľnohospodárskej pôdy na obrábanie, čo ju predurčuje byť jednou z najchudobnejších krajín sveta. Dlhé roky ňou aj bola. V súčasnosti je ekonomická situácia v tejto krajine oveľa lepšia ako v iných vnútrozemských krajinách, ale aj niektorých krajinách subsaharskej Afriky s prístupom k moru. Súčasné postavenie Botswany v rámci subsaharskej Afriky, dôvody jej úspechu v rozvoji hospodárstva a možné riziká jej ďalšieho vývoja budú predmetom skúmania v rámci tohto článku.

Materiál a metódy

Ako bolo uvedené, predmetom skúmania bude postavenie Botswany v subsaharskej Afrike. Potrebné podklady na vyhodnotenie jej postavenia sa získajú z databáz medzinárodných ekomických organizácií, ako je Medzinárodný menový fond, Svetová banka, Konferencia OSN pre obchod a rozvoj, UN Comtrade a iných. Ďalšími zdrojmi budú vedecké články a štúdie, ktoré sa zaoberajú Botswanou a regiónom subsaharskej Afriky.

Na riešenie danej problematiky sa použijú viaceré vedecké metódy. Analýza a komparácia sa použije pri hodnotení postavenie Botswany v regióne z hľadiska jej tvorby HDP na obyvateľa, veľkosti a štruktúry exportu prípadne jej postavenia v porovnaní s ostatnými krajinami regiónu z hľadiska vnímania korupcie. V závere sa na základe syntézy určí, aké je súčasné postavenie Botswany v subsaharskej Afrike.

Výsledky a diskusia

Charakteristika regiónu subsaharskej Afriky

Všetky krajiny regiónu subsaharskej Afriky zaradíme k rozvojovým krajinám. Táto skupina krajín je veľmi heterogénna, ale môžeme pre ne nájsť niektoré spoločné charakteristiky, ktoré platia na veľkú časť z nich. Profesor Víťazoslav Balhar uvádza pri rozvojových krajinách také charakteristiky, ako je ich závislosť od zahraničného kapitálu, minimálne využívanie vedecko-technického pokroku, nedostatočné predpoklady rastu produktivity v poľnohospodárstve, ale aj v iných výrobných sférach (Balhar, V., 1982). Paul R. Krugman pri rozvojových krajinách rozoznáva spoločné charakteristiky, ako je dlhá história rozsiahlych priamych zásahov vlády do hospodárstva, vo veľkom počte krajín vláda nebola schopná zaplatiť za svoje výdavky a straty v štátnych podnikoch a súčasne vlády neboli schopné efektívne vyberať dane, pričom jediné riešenie na splácanie dlhov

videli vlády v tlačení nových peňazí, ktoré však rýchlo strácali hodnotu. To viedlo k vysokej miere inflácie – hyperinflácii (Krugman, R., Obstfeld, M., Melitz, J., 2012).

Niektoré rozvojové krajiny v minulosti zachytili vedecko-technický pokrok a v súčasnosti patria k vysoko konkurenčným hospodárstvám, ktoré môžu konkurovať najvyspelejším rozvinutým trhovým ekonomikám. Na druhej strane je však veľká časť rozvojových krajín, ktoré sú málo rozvinuté a veľmi málo konkurencieschopné. K takýmto krajinám môžeme zaradiť väčšinu krajín subsaharskej Afriky. Tento región tvorí 49 samostatných krajín s počtom obyvateľstva blížiacim sa k 1 miliarde (KPMG, 2014a). Aj keď je tento región tvorí veľký počet krajín s relatívne veľkým počtom obyvateľstva, tak sa na tvorbe svetového HDP, prípadne na svetových exportoch a importoch, podieľa len veľmi malou mierou. Podľa štatistiky Konferencie OSN pre obchod a rozvoj sa subsaharská Afrika podieľala v roku 2014 na tvorbe svetového HDP len 2,23 %, na celkovom exporte sveta 2,1 % a importe 2,24 % (UNCTAD, 2016). Veľmi nízky je aj podiel na celkovom príleve priamych zahraničných investícií, kde je tento podiel na úrovni 3,5 %. Na porovnanie región rozvojovej Ázie pritiahol 37,8 % a región rozvojovej Ameriky 12,9 % všetkých priamych zahraničných investícií (UNCTAD, 2016).

Veľmi nízku hodnotu v porovnaní s ostatnými regiónmi dosahuje aj ukazovateľ HDP na obyvateľa, ktorý v tomto regióne je na úrovni len 1 792 USD, tak ako je zobrazené v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Hrubý domáci produkt na obyvateľa vo vybraných skupinách krajín v USD

Skupina	1990	2000	2014
Rozvinuté krajiny	19 853	26 325	43 393
Rozvojové krajiny	978	1 483	4 959
Subsaharská Afrika	729	584	1 792
Rozvojová Amerika	2 630	4 229	9 828
Rozvojová Ázia	759	1 235	5 009

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTADstat, 2016.

Dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Veľkým nedostatkom tohto regiónu je malá konkurencieschopnosť výroby na svetových trhoch. Najväčší podiel na vývoze z krajín subsaharskej Afriky má ropa a zemný plyn, ktoré sa v roku 2014 podieľali na celkovom vývoze regiónu 45,6 %. Ostatné významné komodity v exporte však tvoria buď nerastné suroviny alebo poľnohospodárske produkty. Výrobky s vyššou pridanou hodnotou – osobné a nákladné automobily – sa podieľali v roku 2014 na celkovom exporte subsaharskej Afriky len 2,1 % (UNCTAD, 2016). Komoditná štruktúra krajín subsaharskej Afriky naznačuje, že veľká časť krajín má export tvorený len nerastnými surovinami a poľnohospodárskymi produktmi, ktoré sú často vystavené cenovým fluktuáciám s nepriaznivými dosahmi na výšku príjmov z exportov.

Malý prílev priamych zahraničných investícií, jednostranne zameraný export a málo diverzifikované hospodárstva krajín subsaharskej Afriky zapríčiňujú, že veľká časť z nich patrí stále k málo rozvinutým a chudobným krajinám. 34 krajín tohto regiónu je preto zaradených v rámci OSN k LDCs. Tieto krajiny majú veľké zvýhodnenia v rámci svetového hospodárstva a čerpajú najväčšie výhody od

rozvinutých trhových ekonomík pri exportoch na ich trhy. EÚ im dáva v rámci systému EBA bezkvótový a bezcolný prístup na trhy s výnimkou zbraní a munície.

Zatiaľ sa len štyrom krajinám z LDCs podarilo naštartovať svoj rozvoj tak, že boli z tejto skupiny vyradené. Historicky prvou z nich bola v roku 1994 krajina subsaharskej Afriky – Botswana.

Postavenie Botswany v rámci subsaharskej Afriky

Botswana je vnútrozemská krajina v subsaharskej Afrike. Jej poloha ju predurčila na jednu z najchudobnejších krajín v rámci svetového hospodárstva. Paul Collier identifikoval polohu bez prístupu k moru ako jednu z rozvojových pascí, ktoré zapríčiňujú zaostávanie najchudobnejších rozvojových krajín za ostatnými krajinami (Collier, P., 2009). V minulosti tomu aj tak v Botswane bolo, keďže v roku 1966 dosahoval HDP na obyvateľa len 70 USD (Svetová banka, 2016a). Aj z tohto dôvodu bola krajina v roku 1971 zaradená do zoznamu najmenej rozvinutých krajín.

To, že Botswana je v súčasnosti jednou z najlepšie fungujúcich krajín subsaharskej Afriky, je súhrnou viacerých skutočností. V minulosti patrila dlho do koloniálnej sféry vplyvu Veľkej Británie, ktorá si tam zabezpečila vplyv protektorátom. Samostatnosť získala až v roku 1966. V prípade protektorátu Veľká Británia nemala taký záujem o toto územie, ako tomu bolo v prípade iných krajín v Afrike. Pri osamostatnení mala Botswana relatívne dobre fungujúce inštitúcie, mala dobré vzťahy so susediacimi štátmi a rozvíjajúce sa hospodárstvo. Od osamostatnenia sa tam konajú pravidelne každých päť rokov demokratické voľby, aj keď v nich vždy dominuje jedna strana. V roku 2014 vládnuca strana znovu vyhrala voľby, aj keď získaný podiel oproti minulosti klesol (Poteete, A., R., 2015). Súvisí si to aj so zložením obyvateľstva krajiny, kde hlavná skupina obyvateľstva – Tswana – tvorí skoro 80 percent (Cook, A., Sarkin, J., 2010).

Najdôležitejším rokom pre hospodársky vývoj Botswany bol rok 1967, keď geológovia zo spoločnosti De Beers objavili obrovské zásoby diamantov. Pre rozvoj krajiny bol tento nález veľmi dôležitý, lebo krajina má málo úrodnej pôdy (len 0,65 percenta), často ju trápia veľké suchá, čo má za následok obmedzenie poľnohospodárskej produkcie a vývozu. Botswana v súčasnosti stále patrí k piatim krajinám s najväčšou produkciou diamantov podľa hodnoty na svete tak, ako je uvedené v tabuľke 2. V roku 2014 bola, čo sa týka hodnoty vyťažených diamantov, druhá za Ruskou federáciou. Produkcia diamantov dosiahla 3,6 mld. USD.

Tabuľka 2 Najväčší producenti diamantov podľa hodnoty vyťažených diamantov za rok 2014

Poradie	Štát	Hodnota vyťažených diamantov v USD
1.	Ruská federácia	3 733 262 920
2.	Botswana	3 646 952 179
3.	Kanada	2 003 267 161
4.	Angola	1 317 456 071
5.	Juhoafrická republika	1 224 311 494

Prameň: vlastné spracovanie na základe Kimberley Process Certification Scheme. Dostupné na: https://kimberleyprocessstatistics.org/static/pdfs/public_statistics/2014/2014GlobalSummary.pdf

Veľkou výhodou po nájdení zásob bolo vytvorenie spoločného podniku medzi Botswanou a spoločnosťou De Beers s názvom Debswana. Vláda si tým zabezpečila kontrolu nad prírodným bohatstvom krajiny.

Ďalším krokom na zachovanie bohatstva z ťažby diamantov bolo zriadenie investičného fondu, do ktorého sa ukladá časť príjmov z exportu diamantov. Tento fond bol zriadený v roku 1994 a má zabezpečiť prostriedky budúcim generáciám (Bank of Botswana, 2015a).

Na rozvoj hospodárstva Botswany mala veľký vplyv vnútropolitická stabilita a solídna hospodárska politika. Výsledkom bolo, že medzi rokmi 1966 až 2002 patrila Botswana ku krajinám s najvyšším prírastkom hrubého národného dôchodku na obyvateľa vo svete a súčasne v tomto období prírastky hrubého domáceho produktu boli v priemere 10 % ročne (Svetová banka, 2016b).

V budúcnosti sa už taký vysoký rast hospodárstva ročne neočakáva. Medzinárodný menový fond vo svojej predikcii na roky 2016 až 2020 predpokladá, že Botswana bude rásť každý rok rýchlejším tempom, ako sú 3 %. Na druhej strane sa predpokladá, že región subsaharskej Afriky bude rásť každý rok rýchlejšie ako hospodárstvo Botswany, tak ako je to uvedené v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Rast HDP subsaharskej Afriky a vybraných krajín regiónu v rokoch 2016 až 2020 v %

Krajina	2016	2017	2018	2019	2020
Botswana	3,2	3,5	3,9	4,2	4,4
Konžská demokratická republika	7,3	6,8	6,2	6,5	5,2
Etiópia	8,0	7,6	7,5	7,4	7,4
Keňa	6,8	7,0	7,0	6,9	6,8
Mozambik	8,2	7,9	8,0	7,9	7,5
Niger	5,4	8,0	7,5	7,4	9,0
Rwanda	7,0	7,5	7,4	7,5	7,5
Tanzánia	7,0	6,9	6,8	6,8	6,9
Subsaharská Afrika	4,3	4,9	4,9	4,9	5,1
Svet	3,5	3,8	3,9	3,9	3,9

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov Medzinárodného menového fondu.

Dostupné na: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/index.aspx>

Vysoký ročný rast HDP v minulosti znamenal pre Botswanu aj nárast HDP na obyvateľa. Keď si porovnáme vybrané ukazovatele tejto krajiny s ostatnými vnútrozemskými krajinami subsaharskej Afriky v súčasnosti, zistíme, že dosahuje niekoľkonásobne lepšie výsledky ako ostatné vnútrozemské krajiny regiónu. V tabuľke 4 sú vnútrozemské krajiny subsaharskej Afriky a porovnanie vybraných ukazovateľov za rok 2014. Botswana pri ukazovateli HDP na obyvateľa niekoľkonásobne prevyšuje všetky ostatné vnútrozemské krajiny Afriky.

Tabuľka 4 Vnútrozemské krajiny subsaharskej Afriky a ich vybrané charakteristiky za rok 2014

Krajina	Počet obyvateľov	HPD v USD	HDP na obyvateľa
Botswana	2 220 000	15 703 000 000	7 703
Burkina Faso	17 589 000	13 181 000 000	757
Burundi	10 817 000	2 900 000 000	277
Čad	13 587 000	11 385 000 000	862
Etiópia	96 959 000	54 255 000 000	562
Južný Sudán	11 911 000	9 599 000 000	818
Lesotho	2 109 000	2 151 000 000	1 025
Malawi	16 695 000	5 621 000 000	334
Mali	17 086 000	11 647 000 000	739
Niger	19 114 000	7 820 000 000	422
Rwanda	11 342 000	8 007 000 000	662
Stredoafrická republika	4 804 000	1 812 000 000	385
Svazijsko	1 269 000	3 360 000 000	2 651
Uganda	37 783 000	28 429 000 000	732
Zambia	15 721 000	22 384 000 000	1 503
Zimbabwe	15 246 000	13 650 000 000	935

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTADstat,
dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>

V rámci celej subsaharskej Afriky majú len 4 krajiny väčší HDP na obyvateľa ako Botswana – Rovníková Guinea, Seychely, Maurícius a Gabon (UNCTAD, 2016). Zároveň dosiahla Botswana 4,2-násobne vyšší HDP na obyvateľa, ako je priemer za celú subsaharskú Afriku.

Čo sa týka veľkosti exportu, tak Botswana patrí k desiatim najväčším exportérom regiónu s podielom 1,9 % na celkovom exporte subsaharskej Afriky, tak ako je to zobrazené v tabuľke 5.

Tabuľka 5 Najväčší exportéri subsaharskej Afriky za rok 2014 a ich podiel na exporte subsaharskej Afriky

Poradie	Krajina	Hodnota v mld. USD	Podiel na celkovom exporte SSA v %
1.	Nigéria	97,0	24
2.	Juhoafrická republika	91,0	22,5
3.	Angola	62,4	15,4
4.	Ghana	13,2	3,3
5.	Pobrežie Slonoviny	12,7	3,1
6.	Rovníková Guinea	12,6	3,1

Pokračovanie: Tabuľka 5 Najväčší exportéri subsaharskej Afriky za rok 2014 a ich podiel na exporte subsaharskej Afriky

Poradie	Krajina	Hodnota v mld. USD	Podiel na celkovom exporte SSA v %
8.	Gabon	8,9	2,2
9.	Kongo	8,2	2,0
10.	Botswana	7,8	1,9

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTADstat, 2016. Dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Pri posudzovaní exportu krajiny je dôležitá jeho komoditná štruktúra. Treba zistiť, aká je miera koncentrácie exportu v rámci exportovaných skupín výrobkov. Čím je koncentrácia exportu na jeden produkt vyššia, tým hovoríme o väčšej monokultúrnosti exportov. Staré teórie medzinárodného obchodu (ako merkantilistická a Richardova) a nové (Heckscher – Ohlin) preukázali, že veľmi málo krajín sa rýchlo rozvíjalo na základe vývozu len jednej primárnej komodity. Je to preto, lebo väčšmi diverzifikovaný export znižuje zraniteľnosť na strane dopytu a riziko z fluktuácie cien a zlepšuje príležitosti na regionálnom, ako aj na svetovom trhu (Fonchamnyo, C. D, Akame, A.R, 2016).

Dôležitým ukazovateľom je aj miera pridanej hodnoty v exportovaných produktoch. Krajiny subsaharskej Afriky majú často veľmi nevyhovujúcu štruktúru exportov, lebo sú monokultúrne a vyvážajú sa len nerastné suroviny a poľnohospodárske produkty s veľmi nízkou pridanou hodnotou.

V tabuľke 6 je znázornená komoditná štruktúra vývozu Botswany v členení SITC za rok 2014. Z uvedených hodnôt je zrejmé, že export Botswany je vysoko koncentrovaný na export v rámci skupiny 6 (priemyselný tovar), ktorá sa na celkovom exporte krajiny podieľa 85,41 percentami. Ak by sme však urobili podiel najdôležitejšej exportnej komodity diamantov, tak podiel ich exportu je až 84,43 percenta. Taká vysoká koncentrácia na jednu komoditu svedčí o stále vysokej monokultúrnosti exportu Botswany. Bez štrukturálnych zmien a diverzifikácie hospodárstva môžu krajine v budúcnosti hroziť ekonomické problémy súvisiace či už s poklesom cien diamantov prípadne v menšej miere s vyčistením ich zásob. Vyčistenie zásob diamantov podľa Národnej banky Botswany zatiaľ nie je aktuálne, keďže podľa jej najnovších predikcií, aj keď sa v Botswane nenájde nové veľké ložisko diamantov, tak súčasné zásoby postačia na významnú ťažbu najmenej do roku 2050 (Bank of Botswana, 2015b).

Tabuľka 6 Štruktúra vývozu Botswany v členení SITC za rok 2014

	SITC	Hodnota v mil. USD	Podiel na exporte v %
Potraviny a živé zvieratá	0	147,8	1,87
Nápoje a tabak	1	5,0	0,06
Suroviny nepožítateľné bez palív	2	561	7,09
Minerálne palivá, mazadlá a príbuzné materiály	3	38,5	0,49
Rastlinné oleje a tuky	4	0,9	0,01
Chemikálie	5	81,7	1,03
Priemyselný tovar	6	6 760	85,41
Diamanty	6672	6 682	84,43
Stroje a dopravné prostriedky	7	198	2,51
Rôzne hotové tovary	8	39,6	0,50
Tovar a transakcie	9	80,9	1,02

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE. Dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

Mať komodity je príťažlivé, ale nebezpečné. Keď sú ceny vysoké, politici v krajinách exportujúcich komodity majú veľké príjmy do rozpočtu. Môžu vytvárať dobre platené miesta. To však môže viesť k zanedbávaniu rozvoja v ostatných častiach hospodárstva. Keď ceny prudko klesnú, tak krajina pocíti dôsledky jednostranne zameraného hospodárstva (The Economist, 2015a). Botswana aj pre tento prípad zriadila fond, do ktorého ukladá časť príjmov z predaja diamantov a tak necháva časť prostriedkov na výdavky do budúcnosti. Podľa inštitútu SWFI tento fond v súčasnosti spravuje aktíva v hodnote 5,7 mld. USD (SWFI, 2016). Veľmi dôležité pre Botswanu je, že sa prostriedky z ťažby používajú aj na rozvoj infraštruktúry a na riešenie problémov spojených s liečbou infikovaných HIV, ktorých percento patrí k najvyšším na svete (The Economist, 2016). Čo sa týka infraštruktúry, tak od osamostatnenia sa v krajine vybudovalo 6 000 km spevnených a 12 000 km nespevnených ciest. Železničná trať je prepojená so Zimbabwe a Juhoafrickou republikou. Telekomunikačný trh patrí k najviac liberalizovaným v Afrike a Botswana patrí ku krajinám s najlepším pokrytím mobilnou sieťou v Afrike (KPMG, 2014b).

Pre budúcnosť bude dôležité, aby sa export, ktorý je v súčasnosti monokultúrne zameraný na vývoz diamantov, viac diverzifikoval. Vláda sa snaží budovať infraštruktúru a rozvíjať cestovný ruch, čo by mohlo v budúcnosti znížiť jednostrannú závislosť hospodárstva od ťažby a exportu diamantov. Ďalšie investície idú aj do rozvoja poľnohospodárstva. Aj keď v Botswane je veľmi málo úrodnej pôdy, tak veľká časť obyvateľstva má stále príjmy len z neho. Napríklad chov dobytka predstavuje hlavný príjem pre viac 40 % obyvateľstva a jeho vlastníctvo predstavuje dôležitý ukazovateľ postavenia a blahobytu pre veľkú časť obyvateľov žijúcich v oblasti púšte Kalahari (Serdeczny, O. a kol., 2016).

Dôležitou oblasťou bude aj zlepšenie finančných služieb v krajine, ktoré by mohli pomôcť zabezpečiť udržateľný rozvoj krajiny, diverzifikáciu, zvýšenie zamestnanosti a zníženie chudoby (Mmolainyane, K.K., Ahmed, A.D., 2015).

Ďalšou prednosťou Botswany oproti iným krajinám Afriky je boj s korupciou. Korupcia je veľkým problémom v tejto časti sveta a sú rôzne predstavy a programy, ktoré využívajú prostriedky na riešenie tohto problému (Gillanders, R., 2015).

Každoročne vydáva Transparency International rebríček krajín, kde sú zoradené podľa indexu vnímania korupcie. Botswana je každoročne najlepšie hodnotenou krajinou Afriky. V tabuľke 7 je hodnotenie vybraných krajín Afriky. V roku 2015 bola Botswana na 30. mieste. Ďalšia najlepšie hodnotená krajina z Afriky – Kapverdy – bola na 40. mieste. Najhoršie je každoročne hodnotený Južný Sudán, Sudán a Somálsko.

Tabuľka 7 Postavenie vybraných krajín Afriky v rebríčku Transparency International podľa indexu vnímania korupcie

Poradie				
Krajina	2015	2014	2013	2012
Botswana	28.	30.	30.	30.
Kapverdy	40.	42.	41.	39.
Maurícius	45.	47.	52.	43.
Južný Sudán	163.	171.	173.	-
Sudán	165.	173.	174.	173.
Somálsko	167.	174.	175.	174.

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov Transparency International, Corruption Perceptions Index – 2012 – 2015.

Najlepšie hodnotenie Botswany vzhľadom na korupciu v rámci Afriky má viaceré efekty na jej hodnotenie aj v iných ukazovateľoch. Organizácia The World Justice Project vyhodnotila Botswanu ako najlepšiu krajinu pri dodržiavaní práva v Afrike. Okrem korupcie organizácia hodnotí obmedzovanie zo strany vlády, otvorenosť verejnej správy, dodržiavanie základných práv, poriadok a bezpečnosť, občianske a trestné právo. Botswana sa desaťročia považuje za jednu z najstabilnejších krajín regiónu (The Economist, 2015b). Botswana je vysoko hodnotená aj podľa indexu GASI (The Good African Society Index), ktorý hodnotí krajiny Afriky podľa úrovne demokracie, infraštruktúry, bezpečnosti, vzdelania a ďalších vybraných ukazovateľov. Botswana sa zo 45 hodnotených krajín Afriky umiestnila na treťom mieste (Botha, F., 2015).

Politickú stabilitu a vládnutie uvádza aj COFACE ako jednu z hlavných silných stránok krajiny, tak ako je uvedené v tabuľke 8.

Tabuľka 8 Silné a slabé stránky Botswany podľa spoločnosti COFACE

Silné stránky	Slabé stránky
Dostatok nerastných surovín – diamanty, urán, uhlie a meď	Závislosť od ťažby diamantov (tvorí 80 % a 30 % rozpočtových príjmov)
Udržateľný verejný a zahraničný dlh	Stále nedostatočná infraštruktúra (produkcia a distribúcia vody a elektriny)
Politická stabilita a vládnutie	Vysoký podiel chudoby, nerovnosti a nezamesnosť

Prameň: spracované na základe údajov COFACE. Dostupné na: <http://www.coface.com/Economic-Studies-and-Country-Risks/Botswana>

Ako bolo už uvedené, medzi rokmi 1966 až 2002 patrila Botswana ku krajinám s najvyšším prírastkom hrubého národného dôchodku na obyvateľa vo svete. Na druhej strane Botswana stále patrí ku krajinám s veľkým rozdielom v distribúcii príjmov medzi obyvateľstvom. Podľa Medzinárodného menového fondu dosahuje Giniho koeficient 0,52 (MMF, 2012). Ak to však porovnáme s krajinami združenými v Juhoafrickej colnej únii, tak je najnižší. Tabuľka 9 porovnáva Giniho koeficienty medzi týmito krajinami a krajinami s podobnou výškou hrubého domáceho produktu na obyvateľa. Pri porovnaní s takýmito krajinami Botswana dosahuje oveľa väčšiu nerovnosť v distribúcii príjmov medzi obyvateľstvom.

Tabuľka 9 Giniho koeficient v členských krajinách Juhoafrickej únie

Krajina	Priemerný	Historicky najnižší za 20 rokov	Porovnanie s inými krajinami s podobným HDP/obyvateľa
Botswana	0,522	0,485	0,427
Južná Afrika	0,527	0,417	0,432
Lesotho	0,610	0,503	0,412
Namíbia	0,739	0,421	0,433
Svazijsko	0,617	0,436	0,470

Prameň: Medzinárodný menový fond. Botswana. IMF Country Report No. 12/235.

Nerovnomerné rozdelenie príjmov môže v dlhodobom horizonte spôsobovať problémy v rozvoji hospodárstva. Vytvorenie vhodných mechanizmov na zníženie príjmovej nerovnosti pomôže vytvoriť lepšie prerozdelenie príjmov a tým aj rast dôchodkov väčšej časti obyvateľstva. V záujme Botswany by malo byť zníženie relatívne vysokej miery chudoby, ktorá podľa Medzinárodného menového fondu dosahuje 19 % z populácie Botswany (MMF, 2014).

Záver

Všetky krajiny subsaharskej Afriky v súčasnosti zaradujeme k rozvojovým krajinám. Veľká časť z nich patrí k najchudobnejším a najmenej rozvinutým krajinám svetového hospodárstva. Najväčšie problémy s rozvojom v tomto regióne majú vnútrozemské krajiny. Poloha krajiny má zásadný vplyv na jej rozvoj, keďže ak je vo vnútrozemí, má veľké problémy dostať sa so svojou produkciou na regionálne a svetové trhy.

Botswana je vnútrozemská krajina v najchudobnejšom z regiónov rozvojových krajín. A aj napriek tomu patrí v súčasnosti k najlepším fungujúcim krajinám subsaharskej Afriky. Jej súčasné postavenie ovplyvnili viaceré faktory. V minulosti patrila dlho do koloniálnej sféry vplyvu Veľkej Británie, ktorá tam mala zabezpečený vplyv vytvoreným protektorátom, keďže nemala veľký záujem o toto územie. Od osamostatnenia má Botswana relatívne dobre fungujúce inštitúcie, pravidelné demokratické voľby, politickú stabilitu a dobré vzťahy so susediacimi štátmi.

To napomohlo tomu, že Botswana aj napriek nevyhovujúcej polohe patrí v niektorých ukazovateľoch k najlepším hodnoteným krajinám regiónu. HDP na obyvateľa patrí k najvyšším zo všetkých krajín subsaharskej Afriky, je 10. najväčším exportérom regiónu a je to krajina s najnižšou vnímanou korupciou zo všetkých štátov Afriky.

Nález diamantov v roku 1967 bol základným faktorom, ktorý umožnil rast hospodárstva Botswany v dlhom časovom období. Často sa stáva, že krajiny, ktoré objavia veľké zásoby dôležitých nerastných surovín, zanedbajú rozvoj ostatných častí hospodárstva. Súčasne vysoké príjmy z ich predaja neinvestujú a celé ich minú na nákup spotrebných tovarov.

Botswana postupovala oveľa racionálnejšie a prebytky z predaja diamantov začala odkladať do fondu pre budúce generácie. Na druhej strane hospodárstvo Botswany je aj v súčasnosti veľmi závislé od produkcie diamantov a príjmy z ich exportu tvoria 84 % všetkých exportných príjmov. Vysoká koncentrácia exportu na jednu surovinu jej môže spôsobiť vážne problémy v hospodárstve. Veľká fluktuácia cien komodít na svetových trhoch spôsobuje veľké výkyvy pri exportných príjmoch krajiny.

Riešením do budúcnosti by mala byť diverzifikácia hospodárstva krajiny a zníženie závislosti od produkcie diamantov. Vláda si to uvedomuje a snaží sa investovať aj do iných odvetví hospodárstva. Investície idú hlavne do rozvoja infraštruktúry a sčasti aj do poľnohospodárstva. Rozvoj infraštruktúry môže v budúcnosti podporiť rozvoj obchodovania a rozvoj cestovného ruchu.

Závažné problémy, ktoré sa zatiaľ Botswane nepodarilo odstrániť, je vysoký podiel obyvateľstva infikovaných HIV, relatívne vysoká miera chudoby spojená s vysokou nezamestnanosťou a vysokou nerovnomernosťou v rozdelení príjmov.

Silné stránky krajiny, ako je dostatok nerastných surovín, udržateľný verejný a zahraničný dlh, politická stabilita a vládnutia, sú predpoklady, ktoré ak sa vhodne využijú, tak krajine môžu zabezpečiť ďalší rozvoj hospodárstva. Je predpoklad, že pri vhodnej hospodárskej politike a vnútro politickej stabilite krajina bude patriť k najlepším fungujúcim ekonomikám subsaharskej Afriky aj v budúcnosti.

Bibliografia

1. BALHAR, V. (1982). *Súčasnosť a perspektívy rozvojových krajín*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda.
2. BANK OF BOTSWANA. (2015a). Pula Fund. Dostupné 20. 02. 2016, na: <http://www.bankofbotswana.bw/content/2009103013033-pula-fund>
3. BANK OF BOTSWANA (2015b). Annual report 2014. Dostupné 15.02.2015 na: <http://www.bankofbotswana.bw/assets/uploaded/BoB%20AR%202014%20WEB%20MAIN.pdf>
4. BOTHA, F. (2016). The Good African Society Index. Social Indicators Research. Ročník 126, číslo 1, s. 57-77, ISSN 1573-0921.
5. COLLIER, P. (2009). *Miliarda nejchudších. Proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o.
6. COOK, A., SARKIN, J. (2010). Is Botswana the Miracle of Africa? Democracy, the Rule of Law, and Human Rights Versus Economic Development. Dostupné 10. 02. 2016 na: <http://fletcher.tufts.edu/~media/fletcher/news%20images/sarkin2.pdf>
7. FONCHAMNYO, C., D, AKAME, A., R. (2016). Determinants of export diversification in Sub-Sahara African region: a fractionalized logit estimation model. Journal of Economics and Finance, ročník 25, s. 1-13, ISSN 1938-9744.
8. GILLANDERS, R. (2015). Corruption and anxiety in Sub-Saharan Africa. Economics of Governance, ročník 17, číslo 1, s. 47-69, ISSN 1435-8131.
9. KPMG (2014a). Sub-Saharan Africa Power Outlook. Dostupné 04.02.2016 na: <http://www.kpmg.com/ZA/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/General-Industries-Publications/Documents/2014%20Sub-Saharan%20Africa%20Power%20Outlook.pdf>
10. KPMG (2014b). Botswana. Country mining guide. Dostupné 16.02.2016 na: <https://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/botswana-mining-guide.pdf>
11. KRUGMAN, R., OBSTFELD, M., MELITZ, J. (2012). *International Economics. Theory and Policy*. Ninth Edition. Boston: Pearson Education, Inc.
12. MMF (2012). Botswana. IMF Country Report No. 12/235. Dostupné 10. 02. 2016, na <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12235.pdf>
13. MMF (2014). International Monetary Fund. Botswana. Dostupné 11.02.2016 na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14204.pdf>
14. MMOLAINYANE, K.K., AHMED, A.D. The impact of financial integration in Botswana. Journal of Policy Modeling, ročník 37, číslo 6, s. 852-874, ISSN 0161-8938.
15. POTEETE, A., R. (2015). Botswana's 2014 parliamentary elections, Electoral Studies (2015). Electoral Studies, ročník 40, s. 444-447, ISSN 0261-3794.
16. SVETOVÁ BANKA (2016a). Dostupné 11.02.2016 na: <http://www.worldbank.org/en/country/botswana/overview>
17. SVETOVÁ BANKA (2016b). Dostupné 16.02.2016 na: http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y#
18. SWFI (2016). Dostupné 11.02.2016 na: <http://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/>
19. SERDECZNY, O. a kol. (2016). Climate change impact in Sub-Saharan Africa: from physical changes to their social repercussions. Regional Environmental Change, ročník 16, s. 1-16, ISSN 1436-378X.

20. THE ECONOMIST (2015a). Dependency on commodities. Dostupné 11.02.2016 na: <http://www.economist.com/news/leaders/21638197-why-some-commodity-exporters-are-coping-better-lower-prices-others-what-vlad-can-learn>
 21. THE ECONOMIST (2015b). Law comes first. Botswana is rated best on the continent in rule of law and governance. Dostupné 12.02.2016 na: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21653584-botswana-comes-top-continent-governance-and-rule-law-again-law-first>
 22. THE ECONOMIST (2016). Losing its sparkle. Africa's exemplar of good governance faces rockier days. Dostupné 10.02.2016 na: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21688387-africas-exemplar-good-governance-faces-rockier-days-losing-its-sparkle>
 23. UNCTAD (2016). Dostupné 09.02.2016 na: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en
-

Korešpodenčná adresa:

Ing. Boris Baumgartner, PhD. Katedra medzinárodného obchodu, Obchodná fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, SR, e-mail: boris.baumgartner@euba.sk